

FARMATSEVTIK TASHKILOTLARDA ETIKA VA DEONTOLOGIYA

Sulaymonova Bernur Mirzohid Qizi

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti talabasi

Ilmiy rahbar: Narzullaeva Mexrangiz Azizxonovna

Samarqand Davlat Tibbiyot Universiteti assistenti

Annotatsiya: Farmatsevtik faoliyat tibbiy xizmatning ajralmas qismi bo‘lib, aholi salomatligini saqlash va mustahkamlashda muhim rol o‘ynaydi. Farmatsevtik tashkilotlar nafaqat dorilar va tibbiy mahsulotlar bilan ta'minlovchi korxonalar, balki sog‘liqni saqlash tizimining etik tamoyillar asosida ishlashini ta'minlovchi muassasalar hisoblanadi. Ushbu maqolada farmatsevtik tashkilotlarda etika va deontologiyaning ahamiyati, tamoyillari va amaliy tatbiqi masalalari yoritiladi.

Farmatsevtik etika va deontologiyaning mohiyati

Farmatsevtik etika - bu farmatsevt faoliyatining falsafiy va axloqiy tamoyillari tizimi bo‘lib, dorilar bilan ishlash, bemorlar va hamkasblar bilan munosabatlar, tadqiqot jarayonlari va boshqa professional faoliyat sohalarida qabul qilinadigan axloqiy qarorlar asosini tashkil etadi.

Farmatsevtik deontologiya (yunoncha "deon" - burch, "logos" - ta'limot) esa farmatsevtning kasbiy burch va majburiyatlarini belgilaydigan normalar majmuasidir. Deontologiya farmatsevtik amaliyotning aniq vazifalariga qaratilgan bo‘lib, axloqiy xulq-atvor standartlarini belgilaydi.

Farmatsevtik etikaning asosiy tamoyillari

Autonomiya tamoyili - bemorning o‘z salomatligi to‘g‘risida mustaqil qaror qabul qilish huquqini hurmat qilish. Farmatsevt bemorga dorilar haqida to‘liq va aniq ma'lumot berib, uning o‘z holati va davolanish yo‘nalishi haqida qaror qabul qilishiga yordam berishi kerak. Yaxshilik qilish tamoyili - bemorning farovonligini ko‘zlab ish tutish. Farmatsevt o‘z bilim va ko‘nikmalarini bemorning salomatligi va farovonligini oshirishga qaratishi lozim. Zarar bermaslik tamoyili - "avval zarar berma" qoidasiga amal qilish. Farmatsevt faoliyatida dorilarning salbiy ta'siri, nojo‘ya ta'siri va o‘zaro ta'siri ehtimolini minimallashtirish zarur. Adolat tamoyili - dorilar va farmatsevtik xizmatlarga teng va adolatli kirishni ta'minlash. Bu tamoyil iqtisodiy jihatdan zaif aholi guruhlari ham farmatsevtik yordamdan teng bahrada foydalanishi kerakligini ta'kidlaydi. Haqiqat tamoyili - bemor va boshqa kasb vakillari oldida ochiq va halol bo‘lish. Dorilar, ularning samaradorligi va xavflari haqida to‘g‘ri ma'lumot berish.

Farmatsevtik tashkilotlarda etik muammolar

Farmatsevtik tashkilotlar quyidagi etik muammolar bilan muntazam ravishda yuzlanadi: Iqtisodiy manfaatlar va kasbiy burch o‘rtasidagi ziddiyat - farmatsevtik tashkilotlar tijorat korxonalari sifatida foyda olish maqsadida faoliyat yuritadi, ammo

shu bilan birga ular sogʻliqni saqlash sohasidagi ijtimoiy mas'uliyatni ham yuk olgan. Dorilarni sotishdan olinadigan daromad va bemorning haqiqiy ehtiyojlari oʻrtasidagi muvozanatni saqlash murakkab vazifadir. Dorilar narxlarini belgilash - hayotiy ahamiyatga ega boʻlgan dorilarning yuqori narxlari ularga kirish imkoniyatini cheklashi mumkin. Farmatsevtik tashkilotlar dorilar narxlarini adolatli belgilashda ishtirok etishi kerak. Reklama va marketing etikasi - farmatsevtik mahsulotlar reklamasida haqiqatdan ogʻish, ortiqcha obroʻ-e'tiqod hosil qilish yoki xavflarni yashirish kabi holatlar etik jihatdan qabul qilib boʻlmaydi. Maxfiylikni himoya qilish - bemorlarning sogʻliq holati va shaxsiy ma'lumotlarini maxfiy saqlash farmatsevtik etikaning muhim talabidir. Sifat nazorati - sifatsiz dorilar ishlab chiqarish va tarqatish hayot uchun xavfli boʻlishi mumkin. Farmatsevtik tashkilotlar dorilarning sifati va xavfsizligi uchun toʻliq mas'uliyatni oʻz zimmasiga olishi lozim.

Farmatsevtik deontologiyaning asosiy qoidalari

Kasbiy kompetentlik - farmatsevt doimiy ravishda oʻz bilim va koʻnikmalarini yangilab, zamonaviy farmatsevtik yutuqlar bilan tanisib borishi kerak. Kasbiy mustaqillik - farmatsevt oʻz kasbiy qarorlarini faqat bemorning manfaatlari asosida qabul qilishi lozim. Hamkasblarga nisbatan hurmat - farmatsevtlar oʻzaro hamkorlik va hurmat asosida munosabatda boʻlishlari, boshqa sogʻliqni saqlash mutaxassislari bilan faol hamkorlik qilishlari kerak. Jamiyat oldidagi mas'uliyat - farmatsevtik tashkilotlar nafaqat individual bemorlar, balki butun jamiyat salomatligi uchun mas'uliyatni his qilishlari lozim.

Farmatsevtik tashkilotlarda etik muhitni shakllantirish

Farmatsevtik tashkilotlarda etik muhitni shakllantirish quyidagi omillarga bogʻliq:

Etik kodeks va qoidalarining mavjudligi - tashkilotning aniq etik kodeksini ishlab chiqish va uni barcha xodimlar bilan muntazam muhokama qilish. Etik qaror qabul qilish mexanizmlari - murakkab etik muammolar yuzaga kelganda, ularni muhokama qilish va hal etishning aniq tartib-qoidalari. Xodimlarning kasbiy tayyorgarligi - farmatsevtik etika va deontologiya boʻyicha muntazam oʻquv va trening dasturlarini tashkil etish. Etik xulq-atvorni ragʻbatlantirish - tashkilot ichida etik meʼyorlarga rioya qilishni ragʻbatlantiruvchi tizimni joriy qilish. Ichki nazorat tizimi - etik normalarga rioya qilinishini monitoring qilish va buzilish holatlariga oʻz vaqtida aralashish mexanizmlari.

Xalqaro va milliy farmatsevtik etik standartlari

Dunyo boʻyicha turli xalqaro tashkilotlar (Jahon sogʻliqni saqlash tashkiloti, Xalqaro farmatsevtik federatsiya) farmatsevtik etikaga oid qoʻllanmalar va tavsiyalar ishlab chiqmoqda. Har bir davlat oʻzining milliy qonunchiligi va madaniy xususiyatlariga mos holda farmatsevtik etika standartlarini belgilaydi.

O‘zbekiston Respublikasida farmatsevtik faoliyat "Farmatsevtik faoliyat to‘g‘risida"gi qonun, sog‘liqni saqlash sohasidagi qonun hujjatlari hamda Farmatsevtlar palatasi tomonidan belgilanadigan kasbiy standartlar asosida tartibga solinadi.

Farmatsevtik tashkilotlarda etika va deontologiya nafaqat qonuniy talab, balki kasbning mohiyatidan kelib chiqadigan zaruratdir. Farmatsevtik etikaning tamoyillari va qoidalariga qat‘iy rioya qilish bemorlar salomatligini himoya qilish, ularning ishonchini saqlash va farmatsevtik kasbning obro‘cini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy sharoitda farmatsevtik tashkilotlar iqtisodiy samaradorlik va etik mas‘uliyat o‘rtasidagi nozik muvozanatni topishga intilishi, shu bilan birga, o‘z faoliyatida bemor manfaatlarini ustuvor qo‘yishi zarur.

Farmatsevtik etika va deontologiyaning rivojlanishi kasbning professional darajasini oshiradi, farmatsevtik xizmat sifatini yaxshilaydi va natijada butun jamiyat salomatligiga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.Абдуллаев, А. (2020). Педагогик деонтология: назарий ва амалий асослар. Тошкент: Ўзбекистон Миллий Энциклопедияси.
- 2.Назаров, Ш. (2019). Таълим бошқарувида ахлоқий ёндашувлар. Тошкент: Фан ва технология.
- 3.Хамидов, Д. (2021). Ўқитувчининг касбий ахлоқи ва педагогик маданияти. Самарқанд: СамДУнашриёти.
- 4.Kant, I. (1785). Groundwork of the Metaphysics of Morals. Cambridge University Press.
- 5.Rawls, J. (1999). A Theory of Justice. Harvard University Press.
- 6.Gert, B. (2004). Common Morality: Deciding What to Do. Oxford University Press.
- 7.Weber, M. (1947). The Theory of Social and Economic Organization. The Free Press.
- 8.Azamatovna U. F., Sobirjonovna B. N. DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF PHARMACY ORGANIZATIONS: REGIONAL ASPECT //International Educators Conference. – 2025. – C. 123-129.
- 9.Sobirzhonovna B. N. et al. THE ROLE OF ASSORTMENT AND MERCHANDISING TO INCREASE SALES IN PHARMACY ORGANIZATIONS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 120-128.
- 10.Sobirzhonovna B. N., Gayratovna A. H. STUDY OF THE INTERNAL PHARMACY CONTROL OF TREATMENT AND PREVENTION INSTITUTIONS AND IMPROVEMENT OF THE PROVISION OF MEDICINES AND PHARMACEUTICALS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 129-136.
- 11.Sobirzhonovna B. N., Azamatovna U. F. DEVELOPMENT OF METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING THE COMPETITIVENESS OF PHARMACY ORGANIZATIONS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 112-119.
- 12.Sobirzhonovna B. N., Akbaraliyeva U. G. ANALYSIS OF WIDELY USED DRUGS AND THEIR BENEFITS IN THE TREATMENT OF BREAST CANCER IN SAMARQAND //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 105-111.

13. Sobirzhanovna B. N. New Aspects of Pathology and Norms of Matrix Metalloproteinases //Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing. – 2024. – T. 2. – №. 3. – C. 34-37.
14. Aziz K., Burxon E., Azizkhanovna N. M. STANDARDIZATION OF IMMUNOMODULATORS, ALLERGENS AND ALLERGOIDS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 3. – C. 156-159.
15. Hilola H., Zilola M., Azizkhanovna N. M. LOZENGE DOSAGE FORMS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 3. – C. 127-130.
16. Sevaraxon A., Azizbek M., Azizkhanovna N. M. PERISHABLE AND NON-PERISHABLE MEDICINES AND QUALITY CONTROL //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 3. – C. 123-126.
17. Feride B., Abdumannon E., Azizkhanovna N. M. STANDARDIZATION AND QUALITY CONTROL OF EYE DROP DOSAGE FORMS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 3. – C. 119-120.
18. Jasurovich M. D., Azizkhanovna N. M. INTERESTING ANALYZES ABOUT RABBITS //AMERICAN JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCE. – 2025. – T. 3. – №. 1. – C. 367-372.
19. Umida D., Bobur S., Azizkhanovna N. M. THE ROLE OF MINERAL WATERS IN MODERN MEDICINE //AMERICAN JOURNAL OF MULTIDISCIPLINARY BULLETIN. – 2025. – T. 3. – №. 2. – C. 139-145.
20. Mavsuma O. S. A., O'tkir B. TOG'JAMBIL O'SIMLIGINING DORIVORLIK XUSUSIY TALARI //O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI. – 2025. – T. 4. – №. 37. – C. 443-445.
21. Fayzullayevich D. S. et al. PHARMACOLOGICAL PROPERTIES OF LAGOXILUS //AMERICAN JOURNAL OF EDUCATION AND LEARNING. – 2025. – T. 3. – №. 2. – C. 620-622.
22. G'ulom qizi Samarkand O. M. et al. MORPHOFUNCTIONAL CHANGES IN THE STOMACH UNDER THE INFLUENCE OF FOOD DYES (E-171, E-173) AND THEIR CORRECTION //International journal of advanced research in education, technology and management. – 2024. – T. 3. – №. 5. – C. 194-199.
23. Bazarova N. et al. Determination of the relationship between the polymorphic genes of metaloproteinases MMP9 (A-8202G) RS11697325 and the level of cystatin c in children with chronic nephritic syndrome //BIO Web of Conferences. – EDP Sciences, 2024. – T. 121. – C. 03011.
24. Zafarovich B. B. et al. PASTILKA DORI SHAKLLARINING FARMATSEVTIK ANAMIYATI VA STANDARTLASHTIRISH JARAYONLARI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2025. – T. 56. – №. 3. – C. 164-169.
25. Ибрагимов У. Н. ВЫБОР И ОБОСНОВАНИЕ КРИТЕРИЙ И УРОВНЕЙ ФОРМИРОВАНИЯ КАРТОГРАФИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У СТУДЕНТОВ //Экономика и социум. – 2023. – №. 5-2 (108). – C. 687-694.
26. Ибрагимов У. И., Эшкобилова М. Э. ОЦЕНКА ИНТЕНСИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГАСТРОЭНТЕРОЛОГИЧЕСКИХ ЛЕКАРСТВЕННЫХ ПРЕПАРАТОВ //Research Focus. – 2025. – T. 4. – №. 1. – C. 235-238.
27. ФАРМАЦЕВТИКО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ (ФАРМАКОЭКОНОМИЧЕСКИЙ) АНАЛИЗ ЛЕКАРСТВЕННЫХ СРЕДСТВ, ПРИМЕНЯЕМЫХ В ФАРМАКОТЕРАПИИ ХРОНИЧЕСКОГО ПАНКРЕАТИТА В ГАСТРОЭНТЕРОЛОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКЕ